

Metod Mikuž, *Svet po vojni (1945—1957)*. Oris časa, v katerem živimo. Cankarjeva založba, Ljubljana 1983, 392 str. ilustr.

Knjiga, ki je izšla po smrti njenega avtorja, univerzitetnega profesorja dr. Metoda Mikuža, je njegov ponovni pionirski delež slovenskemu zgodovino-pisju. S tem delom je profesor Mikuž, kot dejansko z vsem svojim znanstvenim opusom na področju zgodovino-pisja, ki zajema čas od oktobrske revolucije dalje, zlasti pa zgodovine narodnoosvobodilnega boja in revolucije slovenskega in drugih jugoslovanskih narodov, ponovno postavil prve temelje za nadaljne raziskovanje. Za svoje zadnje delo, s katerim bi bil zaključen krog pregledov ali orisov celotnega zgoraj omenjenega obdobja, si je profesor Mikuž zadal nalogo podati »oris časa, v katerem živimo«, kakor je podnaslovil to delo. Pričujoče delo, ki obsega čas po drugi svetovni vojni — svet po vojni, je torej nadaljevanje že znanih Mikuževih pregledov, prvega za čas med obema vojnama (Svet med vojnama, Mladinska knjiga, Ljubljana 1966) in drugega kot kratek oris druge svetovne vojne (Mladinska knjiga, Ljubljana 1961). Leto 1964 je sicer že izšel njegov Kratek pregled zgodovinskih dogodkov po drugi svetovni vojni (v ciklostirani obliki na 95 straneh) namenjen učiteljem v šolah, v katerem je resnično na sumaren način obdelal svetovno zgodovino od 1945 do 1963. Napisati oris svetovne politične zgodovine od konca druge svetovne vojne do »včeraj«, je uspelo prof. Mikužu le delno, saj ga je prehitela smrt. Od nameravane trilogije pregleda dogodkov v povojnem svetu je izšla le prva knjiga, ki zajema čas od konca druge svetovne vojne leta 1945 do konca leta 1957. Njegov namen je bil namreč napisati oris povojnega razvoja sveta, pri čemer je bil dan poudarek politični zgodovini oziroma političnemu dogajanju, v treh knjigah, v katerih bi segel do 1976. Po njegovi smrti sta ostali v rokopisu le prvi dve knjigi, ta, ki zajema čas od leta 1945 do 1957 in druga za obdobje od leta 1957 do 1963. Prva knjiga je bila napovedana že v založniškem programu Cankarjeve založbe za leto 1982, ko naj bi tudi izšla. Torej jo je lahko do konca pripravil sam avtor, vendar pa sta tekst pregledala še Marjeta in Jure Mikuž, ki sta tudi izbrala fotografije. Kako bo z nadaljevanjem Mikuževega orisa povojne svetovne zgodovine za naslednje obdobje kot si ga je zastavil avtor, od leta 1957 do 1963 in nato še do leta 1976 verjetno še ni jasno. Delo profesorja Mikuža bo vsekakor ostalo torzo, pa četudi izide še naslednja knjiga pregledov do leta 1963.

Lotiti se pisanja orisa, v katerem bodo na najbolj razumljiv, poljuden in na najbolj pregleden način prikazani najvažnejši dogodki povojnega razvoja ali bolj natančno mednarodnih političnih dogajanj in dogodkov, pomeni spoprijeti se z nepreglednim številom nepregledanih in mnogokrat neurejenih virov, seveda če se avtor želi držati metodologije znanstvenega raziskovanja ter tehnike zgodovinske raziskave, temelječe prvenstveno na arhivskem gradivu in tako imenovanih virih prve roke. To za zgodovino v svetovnem obsegu ni mogoče že zaradi fizičnega obsega takšnega arhivskega gradiva, pa tudi zato ne, ker je takšno gradivo, potrebno za pisanje svetovne zgodovine, raztreseno po vsem svetu, hkrati pa je pri tem potrebno upoštevati še problematiko odprtosti takšnega gradiva. V večini arhivov po svetu velja zaradi pravila časovne distance, da arhivsko gradivo za povojno obdobje še ni dostopno. V tem gradivu je tudi takšno, ki bi lahko odkrivalo določene politične dogodke

in razmerje političnih sil pomembnih še danes in je zaradi značaja teh dokumentov nedostopno. Na to profesor Mikuž na kratko opozori v uvodu in dodaja, da ne obstoji nobena znanstvena zbirka virov, pa tudi da še ni prave znanstvene literature za celotno obdobje. Iz tega lahko sklepamo, da je torej mogoče obdelovati povojno svetovno zgodovino za sedaj le po časovnih virih, to je dnevnem časopisju ali pa po biltenih velikih časopisnih agencij in poročevalskih služb, v kolikor so tudi ti dostopni. Profesor Mikuž je to svoje delo zgradil na združitvi teh dveh oblik virov. To predstavlja Archiv der Gegenwart, to je »vsesvetovna dokumentacija za politiko in gospodarstvo«, ki prinaša prikaze dnevno prejetih in dnevno izbranih dogodkov po vsem svetu kot jih opisujejo dnevno časopisje po državah sveta in pa uradne agencije raznih držav. Ti dogodki so zbrani kronološko ter po problematiki in resnično lahko služijo za pripravo orisa svetovnih dogodkov v strogo kronološkem redu, pri čemer je ureditev takšna, da je iz nje mogoče spremljati tudi problematiko po vsebini, na primer odnose v posameznih državah in med njimi ali pa neko posebno problematiko kot vprašanje razorožitve in atomske energije in odnos neke države do tega.

Knjiga je razdeljena na tri velike dele, ki pa po navedbi avtorja ne pomenijo delitve po časovnih obdobjih, marveč so to le »delovna poglavja« kot jih je sam imenoval. Ti deli, delovna poglavja, so nato razdeljeni na poglavja in podpoglavja tako, da je glede na takšno razdelitev preglednost knjige dovolj velika in je po kazalu mogoče brez težav najti oris zaželjene problematike. Kljub temu, da ni bil namen delitve po časovnih obdobjih postaviti neko kronološko oziroma problemsko periodizacijo obdobja od leta 1945 do 1957 pa se to glede na osnovne značilnosti posameznih obdobj, ki dajejo rdečo nit vsakemu od njih, jasno kaže. Prvi del obravnava čas od konca vojne maja 1945 pa do leta 1948/49, drugi del naslednje petletno obdobje do leta 1954/55 in tretji, zadnji del kratko obdobje treh, oz. dveh let do 1956/57. Za lažjo in boljše preglednost celotnega obravnavanega obdobja, ki ga zajema knjiga in vsakega dela posebej, je profesor Mikuž na začetku knjige podal strnjen pregled dogajanja od leta 1945 do 1957.

Za vse tri dele oziroma obdobja, torej za celotno obdobje od 1945 do 1957, je mogoče postaviti skupno značilnost. To je delitev sveta na dva bloka, vzhodnega in zahodnega, ki sta razdeljena po »železni zavesi« od Szczecina do Trsta, katere pojem je opredelil Churchill leta 1946. To je čas hladne vojne, v kateri igrata glavno vlogo dva idejno in ekonomsko nasprotna bloka, delitev sveta med dve osnovni politični, vojaški sili — Združene države Amerike in Sovjetsko zvezo. Skozi vse obdobje se vleče splet meddržavnih političnih odnosov in dogajanj, ki imajo vsa predznak blokovske razdelitve sveta in hladne vojne. Eno takšnih ključnih vprašanj je Nemčija, to je problem ponovne združitve nemške države, ki je bila po vojni razdeljena na štiri okupacijske cone. V prvo obdobje spada tudi začetek ameriške »svetovne« politike, ki pomeni konec načel Monroejeve doktrine in politike izolacionizma ZDA. V ta sklop spada najprej Trumanova doktrina, katere osnovni namen je bil zajeziti vpliv Sovjetske zveze (vršiti »na mejah policijsko službo proti SZ«), in nato njena druga faza, izražena v Marshallovem planu. To je bilo po besedah ameriškega predsednika »jedro ameriške zunanje politike« in njen namen je bil s finančno pomočjo ZDA ustvariti gospodarsko močno Evropo, zlasti na za-

hodni strani »železne zavese«. V tej zvezi je v tem času značilna ideja »nacionalne Evrope«, katere ena od osnovnih oblik, še danes močno prisotnih je vojaški pakt NATO, v katerega je pristopilo najprej deset evropskih držav, ZDA in Kanada. Hkrati pa je v celotnem obdobju, zlasti v prvih dveh po razdelitvi v knjigi, za države na vzhodni strani »železne zavese« značilna popolna nadvlada in gospodovanje Sovjetske zveze — Stalina in njegove politike. V sklop medblokovskih odnosov v prvem obdobju spada tudi ustanovitev Informacijskega biroja komunističnih partij kot odgovor vzhoda na »dolarski imperializem« izražen v Marshallovem planu in je po Mikuževi navedbi besed sovjetskega predstavnika na ustanovnem posvetovanju IB Ždanova pomenila ustanovitev IB »torpediranje Marshallovega plana«. Konec prvega obdobja naredi Mikuž z informbirojevskim sporom, za katerega pravi, da ga bo potrebno še temeljito proučevati, kdaj in kako je do njega prišlo in na vprašanje zakaj je do njega prišlo odgovarja, da zaradi »nepriznanja vodilne vloge KPZS«, zaradi »nepokorščine«.

Kot je blokovska razdelitev sveta, hladna vojna, dejansko osnovna skupna značilnost celotnega obravnavanega obdobja, pa ima vsako obdobje svoje posebnosti. Prvo (1945—1948) pokaže nastajanje blokov in začetek hladne vojne, ki se stopnjuje in v drugem obdobju (1948/49—1954/55), dobi tudi svojo »vročo« obliko s korejsko vojno (1950—1954). V drugem obdobju še vedno nerešeno nemško vprašanje pridobi nove dimenzije, ko nastaneta dve nemški državi, kateri pa druga drugi oporekata legalnost. To obdobje se zaključi z začetkom relativnega popuščanja napetosti, ki je vladalo v svetu zaradi blokovskega nerazumevanja. To relativno popuščanje napetosti, nastalo v prejšnjih obdobjih hladne vojne, je osnovna značilnost tretjega obdobja (1954/55—1956/57), katerega začetek je mogoče postaviti z mejniki kot je Stalinova smrt, pa tudi zamenjave na predsedniškem položaju v ZDA. To je čas »politične odjuge« med blokoma, pa tudi čas procesa destalinizacije, ki pa je potekal postopoma in v kročih zaradi odpora stalinistično nastrojenih sil v deželah vzhodne Evrope. Konec tretjega obdobja je zato prišlo do krvavih dogodkov najprej na Poljskem, nato pa še na Madžarskem — madžarska vstaja oktobra in v začetku novembra 1956.

To tretje obdobje je zelo pomembno v mednarodnem političnem pogledu za Jugoslavijo. Urejeni so bili odnosi s Sovjetsko zvezo, podpisana je bila beograjska izjava, s katero so bili najprej urejeni meddržavni odnosi in je bil postavljen nov temelj za medsebojne odnose med socialističnimi državami, saj je bilo priznано načelo, da je vprašanje notranje ureditve države in različnih poti v socializem izključno stvar posameznih držav. Naslednje leto (1956) je bila ob Titovem obisku in Sovjetski zvezi podpisana še moskovska deklaracija, ki je urejala odnose še na partijski ravni ob ponovnem poudarjanju načela različnih poti v socializem brez vsiljevanja lastnega mnenja. V tem obdobju je za mednarodno sodelovanje držav pomembno in pa posebej za zunanjepolitično usmeritev značilno nastajanje gibanja neuvrščenih in načela miroljubnega in aktivnega sožitja med narodi in državami. V zvezi s tem je potrebno opozoriti še na proces osvobajanja afriških in azijskih narodov izpod kolonialnega jarma in nastajanje novih, svobodnih ter samostojnih držav.

Za tretje obdobje, kot ga je postavil Mikuž, je torej značilno popuščanje napetosti med blokoma pa tudi »moskovska odjuga«, kot je Mikuž označil za-

četek procesa destalinizacije. Ta je bila po mnenju Mikuža napovedana z razkritjem »zdravniške afere« oziroma s popolno rehabilitacijo zaprtih zdravnikov le mesec dni po Stalinovi smrti. Ti so bili obdolženi kot plačanci tuje vohunske službe in naj bi z napačnimi diagnozami skrajševali življenje vidnim političnim in vojaškim osebnostim SZ. Vsekakor je to pomenilo začetek »odjuge« in prvi kamenček v mozaiku odkrivanja stalinističnih metod, zlasti delovanja sovjetske notranje uprave in je morda res pomenil enega vidnejših pokazateljev rušenja vsemogočnosti NKVD in Berije, vendar pa se ni mogoče povsem strinjati z Mikužem, ki kaže razkrivanje »zdravniške afere« kot enega glavnih v procesu destalinizacije. To je bil le vršiček ledene gore razkrivanja stalinističnih metod in zločinov, nasploh pa je ves proces destalinizacije potekal počasi in postopoma. Vidnejše mesto v tem procesu in resnično rušitev kulta Stalinove osebnosti pa predstavlja XX. kongres KPSZ februarja 1956, na katerem je v tako imenovanem »tajnem referatu« tedanji sekretar CK KPSZ Hruščov obračunal s tem kultom in navajal vse nepravilnosti in čistke, ki so bile v imenu tega kulta storjene. Po XX. kongresu sovjetske partije je proces destalinizacije zajel tudi druge države ljudske demokracije, pri čemer pa je potrebno opozoriti na to, da ni prišlo do tega v LR Albaniji (ki jo Mikuž v knjigi sploh ne omenja), kjer je Enver Hoxha ohranil Stalinov kult in tudi metode stalinizma in nato celo odkrito napadel Hruščeva zaradi »detronizacije« Stalina.

V tem obdobju je prišlo tudi do prvih resnejših in vidnejših demonstracij (junij 1953 Vzhodni Berlin in Nemška demokratična republika) in pa prvih uporov delavcev kot na primer v Poznanju na Poljskem junija leta 1956, kjer je bilo 53 mrtvih in več kot tristo ranjenih demonstrantov. Ta dva dogodka, ki sta bila oba v krvi zadušena, sta imela v bistvu enake vzroke-zahteve delavcev po zvišanju plač oziroma višjemu standardu, medtem ko je imela tako imenovana madžarska vstaja mnogo globlje politične korenine. Jeseni (oktobra) 1956 je prišlo tudi na Poljskem do političnih sprememb v vodstvu države in partije v smislu procesa destalinizacije, hkrati pa je na Madžarskem izbruhnila prava vseljudska, vsenarodna vstaja. Ljudske množice so zahtevale proces destalinizacije. Zaradi stalinističnih sil, ki so kljub zahtevam množic in kljub dejanskim spremembam ostale še vedno na oblasti, je prišlo 24. oktobra 1956 do prve sovjetske intervencije, ko je na »zahtevo« madžarske vlade oziroma stalinističnih sil v njej sovjetska vojska zadušila zahtevo po demokraciji. V začetku novembra je prišlo do druge sovjetske intervencije, za katero je dejal Tito, da je bila napaka, medtem ko je prvo ocenil kot katastrofo. Poudariti je potrebno, da se je v zvezi z madžarskimi dogodki silno angažiral tudi Tito. Tako je po prvi sovjetski intervenciji pisal madžarskemu partijskemu vodstvu, v katerem je apeliral na madžarski narod, da stori vse, da se ustavi prelivanje krvi. Končno pa je prav v zvezi z madžarskimi dogodki in pa tudi sueško krizo, ki se je začela ob istem času, ko je po nacionalizaciji Sueškega prekopa (francoski in britanski kapital) prišlo do zaostritve in vojne na Bližnjem vzhodu, pomemben govor predsednika Tita, ki ga je imel 11. novembra 1956 v Pulju. To je bilo takrat ena najvidnejših analiz obeh dogodkov, madžarske vstaje in sueške krize, ki sta jeseni 1956 pretresali svetovno prizorišče.

Ta Titov nastop, ki je bil prav zaradi mednarodno obarvane vsebine interesanten tudi za svetovno mednarodno politiko, je prenesel v nič skrajšanem

obsegu tudi *Archiv der Gegenwart*, prevod po Borbi (46/1956, S. 6105—6109, z dne 19. novembra), po katerem je prof. Mikuž ta govor v knjigi verjetno citiral. Prav ob tekstni analizi tega govora, ki je bil objavljen tudi v domačem tisku, *Ljudska pravica*, št. 271, 17. novembra 1956 in pa tudi v knjigi *Govori i članci J. B. Tita* (Naprijed, Zagreb 1959, str. 219—240), pa je opaziti, da je prof. Mikuž preveč površno citiral ta Titov govor in delno spremenil Titovim besedam pomen ter jim ost usmeril drugam. Tako na primer Mikuž navaja Titov govor v narekovajih: »Svaril sem Moskvo pred Rakosijem, a mi niso verjeli.« (str. 335) medtem ko je Tito dejal (LP, 17. november 1956): »Mi smo rekli, da Rakosijev režim in sam Rakosi nimajo nobenih pogojev, da bi vodili madžarsko državo in jo pripeljali do notranje enotnosti, ampak da lahko nasprotno pripeljejo samo do zelo težkih posledic. Na žalost nam sovjetski tovariši niso verjeli...« Ob vprašanju, kdo so bili tisti reakcionarni elementi, ki so se vmešali v upor in ga želeli izkoristiti za svoje cilje navaja Mikuž Tita tako: »Že prve dni je reakcija pokazala pravi obraz; vstaja proti klički se je sprevrgla v vstajo vsega naroda proti socializmu in SZ.« (str. 335). Tito (LP, 1. november 1956): ... »tam je veliko število ljudi, ki niso za komunizem, ki niso samo proti Rakosiju, ampak sploh socializmu.« Tito je spregovoril tudi o potrebi sprememb metod vladanja v socialističnih državah in o nekaterih neodgovornih elementih, ki so se obdržali na oblasti s stalinskimi metodami, pri čemer je imel v mislih in tudi imenoval predvsem Enverja Hoxha v Albaniji, ki se je odkrito upiral sklepom XX. kongresa KP SZ; za te elemente je Tito dejal, da predstavljajo slabo podporo Sovjetski zvezi, če ji svetujejo naj ravna tako kot mislijo oni. »Menim, da so v vseh partijah pošteni komunisti, ki vidijo mnogo dlje od raznih stalinovcev.« (LP) Mikuž pa je te Titove besede predrugičil tudi pomensko in navaja: »Upam, da so v SZ (KP) ljudje, ki gledajo dalj kot stalinisti.« (Str. 336.) Glede nadaljne perspektive Kadarjeve vlade, ta je po drugi intervenciji sovjetske vojske sestavil novo madžarsko vlado, potem ko se je njen prejšnji predsednik Nagy zatekel v jugoslovansko veleposlaništvo, je Tito dejal: »Hotel sem vam povedati, da moramo mi podpirati današnjo Kadarjevo vlado, da ji moramo pomagati, če gledamo sedanji razvoj na Madžarskem iz perspektive — ali socializem, ali kontrarevolucija. Moramo ji pomagati, ker je v zelo težavnem položaju. Moramo onemogočiti vse tiste elemente, ki zdaj neodgovorno mečejo vso krivdo na Ruse.« V zvezi s perspektivami nadaljnjega razvoja na Poljskem in v vseh socialističnih državah v procesu destalinizacije pa je Tito rekel: »Tovariši, ta boj bo težaven in dolgotrajen, ker gre zares zato ali bo v komunističnih partijah zmagala nova smer, ki se je začela pravzaprav v Jugoslaviji, in za katero je bilo doseženih precej elementov v sklepih XX. kongresa KPSZ. Gre zdaj za to ali bo zmagala ta smer ali bo spet zmagala stalinska smer.« Mikuž pa je ti dve Titovi misli, od katerih govori ena o Madžarski, druga pa o Poljski oziroma o komunističnih partijah drugih socialističnih držav, združil in navaja: »Sedaj je važno, da v KP Madžarske zmagata tisti duh, ki ga je bilo začutiti v Jugoslaviji 1948 in ki je dal veliko prvin tudi za sklepe XX. kongresa. Ta duh mora zmagati in ne stalinistična smer.« (Str. 337.)

Ob takšnem površnem citiranju, ki osnovne osti v konkretnem primeru Titovih besed, misli bistveno res ne spremeni, jih pa vseeno, se postavi vpra-

šanje tudi drugih dobesednih navedb v knjigi. Prof. Mikuž je namreč v večini primerov dobesedno »sledil« besedilu vira Archiva der Gegenwart. Le-ta pa ne more biti primarni vir, saj to ni mogoče povsem trditi za neposredne časopisne vire ali celo za agencijske vesti. Opozoriti velja, da je Archiv der Gegenwart, za katerega prof. Mikuž pravi, da je monumentalna in dobra zbirka, kljub vsem njegovim odlikam, vseeno le izbor agencijskih in časopisnih vesti, uvodnikov in člankov. Ta izbor pa je delo redakcije, pri čemer je potrebno upoštevati njeno subjektivno mnenje in naravnost. Res pa je, da drugačen pristop k pripravljanju orisa svetovne zgodovine skorajda ni mogoč. Kljub temu pa bi avtor vsaj za domače dogodke moral uporabiti tudi domači vir, vsaj dnevno časopisje ali pa drugo dokumentarno gradivo. Tako je na primer na strani 213 obravnaval VI. kongres KPJ/ZKJ novembra 1952 in pravi, da je kongres sprejel Titovo pobudo za vpeljavo samoupravljanja. Ob tem primeru pa se poraja dvoje vprašanj: ali je avtor obravnaval VI. kongres ZKJ le po Archivu der Gegenwart ali pa po domačem primarnem viru, to je stenografskih zapisnikih tega kongresa. Drugo vprašanje pa je, kaj je avtor mislil pod Titovo pobudo za vpeljavo samoupravljanja, ki jo je po njegovem sprejel VI. kongres ZKJ. Delavsko samoupravljanje je takrat živelo dejansko že dve leti, zakon o predaji tovarn delavcem je bil sprejet junija 1950, in v resoluciji VI. kongresa je bil pomen delavskega upravljanja potrjen kot tista oblika, ki ustvarja socialistične odnose v proizvodnji, kar je bilo odločilnega pomena za nadaljnji razvoj in krepitev socialistične demokracije in socializma.

V pisanju prof. Mikuža je večkrat opaziti dvom nad resničnostjo vesti in vira, kar se kaže z uporabo prislovov »menda« in »baje«, s postavljanjem narekovajev (uporablja dva načina pisanja narekovajev) in oklepajev. Tako izraza uporaba »baje« in »menda« na eni strani negotovost trditve, na drugi strani pa domnevo, kar znižuje znanstveno raven knjige in vse preveč spominja na neresno razglabljanje in »politikansko« ugibanje »resnice«. Ko piše prof. Mikuž na primer o XX. kongresu KPSZ in o Hruščovem referatu (str. 286), pravi, da je o njem poročala agencija Reuter in nato postavi vprašanje in s tem v bistvu odpre dilemo objektivnosti tega vira, Reuterja in tudi Archiva der Gegenwart, ki je po njem povzel vest, ko se vpraša, koliko je Reuterjev tekst Hruščovega referata resničen. Navaja, da so *baje* med govorom padli vzkliki, »kako se je to moglo zgoditi (Stalinovi zločini, op. ČZ), zakaj ga niste ubili itd., na kar je *menda* Hruščov odgovarjal, kako naj bi to storili, ko pa je vladal teror«. Iz objave tajnega referata N. S. Hruščova (Stvarnost, Zagreb 1970), pa je razvidno, da je med branjem *resnično* bilo izraženo ogorčenje, razdraženost in jeza. Nasploh je nejevero nad objektivnostjo poročil opaziti bolj za vire ali dogodke, ki izvirajo iz vzhodnih držav.

Kljub vsem pripombam pa je res, da je delo napisano pregledno in vsebuje mnogo koristnih podatkov. Kot poljudno pisan oris svetovne zgodovine po drugi svetovni vojni, je dobrodošel pripomoček širšemu krogu bralcev. Za boljše preglednost je na koncu dodana še kronologija ključnih in najbolj značilnih dogodkov v vsakem letu. Dodan je tudi pregled funkcij in mandatov najpomembnejših in knjigi obravnavanih tujih politikov od leta 1945 do 1957. Za vsakega politika je naveden datum rojstva in smrti ter čas trajanja, ko je zasedel določeno funkcijo. To je resnično koristno pomagalo.

Zaradi pomanjkanja tovrstnih del, pregledov, je Mikuževa knjiga dobrodošlo delo, ki pomeni osnovo za nadaljnje bolj poglobljeno, bolj analitično delo, ki pa mora imeti enake značilnosti kot pričujoča knjiga — preglednost, poljudnost.

Prav gotovo pa je tudi ob zadnjem delu prof. Mikuža mogoče pritegniti besedam dr. Ferda Gestrina, ki jih je zapisal ob šestdesetletnici dr. Metoda Mikuža (ZČ, XXIII/3—4, 1969), sicer v zvezi z drugim njegovim temeljnim delom, knjigo *Slovenci v stari Jugoslaviji*, ko pravi: »Toliko bolj je občudovati pogum profesorja Mikuža, da se je kljub težavam in lastnim pomislekom lotil zahtevnega dela. Tako je izpolnil veliko vrzel v slovenskem zgodovinopisju«.

Zdenko Čepič

Andreas Hillgruber: *Europa in der Weltpolitik der Nachkriegszeit 1945—1963*. (Oldenbourg Grundriß der Geschichte, zv. 18), 2. dopolnjena izdaja, R. Oldenbourg Verlag, München—Wien 1981, 188 str.

Založba R. Oldenbourg, ki zaradi objav številnih pomembnih znanstveno-zgodovinskih monografij, edicij, zbornikov in revij uživa velik ugled, izdaja od leta 1979 Oldenbourg Grundriß der Geschichte. Ta serija učbenikov, ki jo urejajo Jochen Bleichen, Lothar Gall, Hermann Jakobs in Johannes Kurisch, naj bi v dvajsetih zvezkih predstavila evropsko zgodovino od starega veka do danes. Vsi zvezki so zasnovani tako, da ne obsegajo le strnjene prikaza današnje slike o posamezni epohi in izbrane, tematsko strukturirane literature, ampak tudi izčrpen pregled nad stanjem in problemi raziskav, kar je novost v primerjavi z drugimi takšnimi serijami.

Oldenbourški oris zgodovine se je začel z 18. zvezkom, ki je izšel pred dobrima dvema letoma in je zdaj doživel že drugo dopolnjeno izdajo, doslej pa je v neobičajno kratkih razmakih izšlo že sedem zvezkov. Pričujoči zvezek, ki ga tu predstavljamo, z naslovom *Europa in der Weltpolitik der Nachkriegszeit 1945—1963* je objavil Andreas Hillgruber, sodobni zgodovinar, ki mu zgodovinsko raziskovanje dolguje nemalo pomembnih, tudi mednarodno zelo odmevnih raziskav zgodovine 19. in 20. stoletja.

Hillgruber razume čas od 1945 do 1963/65 kot enoto, ki »ima v zgodovini Evrope v 20. stoletju posebno mesto« in se v »svojih temeljnih težnjah in merilih ostro razlikuje ne samo od prejšnje epohe svetovnih vojn, ampak tudi od sedanjosti«, ta pa se začena sredi šestdesetih let. Izhajajoč iz teh osnov avtor najprej opozori, da pomeni leto 1945 globoko zarezo v zgodovini Evrope, saj so evropski narodi, vključno z Veliko Britanijo in Francijo po koncu druge svetovne vojne izgubili funkcijo glavnih nosilcev svetovne zgodovine, vlogo, ki je bila že do tedaj dolgo bolj ali manj močno omejena, in postali dejavniki strategije, ki jo globalno vodita supersili ZDA in SZ, kar je naposled pripeljalo do nove bipolarne razdelitve evropskega in s tem tudi nemškega političnega polja.

Na podlagi tako skiciranih podmen, temeljev in splošnih tendenc oriše Hillgruber v svoji raziskavi položaj Evrope ob koncu druge svetovne vojne, pri čemer karakterizira položaj na območju sovjetskega vpliva, v sferah za-